

מדינת ישראל
משרד החינוך
לשכת המנהלת הכללית
אגף הערכה ומדידה

רכישת מיומנויות קריאה בכיתות א' ו-ב' תשס"ב

תוכן עניינים

◀ תקציר הממצאים

◀ הערכה

◀ מגזר יהודי

◀ הקניית הקריאה לתלמידים רגילים ילידי הארץ

◀ הקניית הקריאה לתלמידים עולים

◀ הקניית הקריאה לתלמידים המקבלים סיוע מסל שילוב

◀ מגזר לא-יהודי

◀ הקניית הקריאה לתלמידים רגילים ילידי הארץ

◀ הקניית הקריאה לתלמידים המקבלים סיוע מסל שילוב

תקציר הממצאים

➤ רוב התלמידים אשר אותרו כמתקשים במחצית כיתה א' אובחנו כמתקשים גם במחצית כיתה ב'. לכן מומלץ לרכז מאמצים בטיפול התלמידים המתקשים כבר בכיתה א' על מנת לגשר על הפער

➤ רמת השליטה בקריאה מושפעת בעיקר מ: (לפי סדר חשיבות)

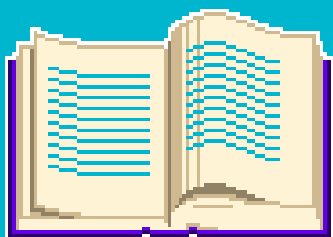
- **רמת השליטה הקודמת** – ככל שרמת השליטה הקודמת הייתה גבוהה יותר התקדמות התלמיד הייתה מהירה יותר
- **השיטה להקניית הקריאה** -- ליטף ובלי סודות מקדמים תלמידים שהחלו את בית-הספר כ"לא קוראים"; השפה כמכלול מקדמת תלמידים שהחלו את בית-הספר כ"יודעים מעט על קריאה"
- **השכלת הורים** -- רמת השליטה בקריאה של תלמידים להורים משכילים גבוהה יותר מזו של תלמידים להורים פחות משכילים
- **עשירון טיפוח** – רמת השליטה בראיה של תלמידים בבתי-ספר מבוססים גבוהה יותר מזו של תלמידים בבתי-ספר "חלשים"
- **מגדר** – רמת השליטה בקריאה של בנות גבוהה יותר מזו של בנים

➤ עולים חדשים ותלמידי שילוב שלמדו בחטיבה צעירה מתקדמים מהר יותר ברכישת הקריאה בכיתה א'

תקציר -- אחוז התלמידים המתקשים בקריאה

אמצע כיתה ב'	תחילת כיתה ב'	אמצע כיתה א'	תחילת א' (לא קוראים)	
12%	22%	15%	67%	תלמידים "רגילים"
56%	66%	40%	91%	עולים חדשים
74%	87%	68%	88%	תלמידי שילוב

ההערכה

מטרות ההערכה

הצגת תמונת מצב של הקניית הקריאה בכיתות א' ו-ב',
תוך התייחסות לנושאים הבאים:

מידת רכישת מיומנויות קריאה וכתיבה בכיתות א' ו-ב';
הגורמים המשפיעים על רכישת מיומנויות הקריאה
והכתיבה.

מדדים להערכת התנהגויות הקריאה בכיתה א'

מורי כיתות א' התבקשו למפות את התנהגויות הקריאה של תלמידיהם. המיפוי מבוסס על הערכות סובייקטיביות שביצעו המורים והוא מותאם לתוכנית הלימודים ולשיטת ההוראה הנהוגים בכיתה. להלן קטגוריות המיפוי:

תחילת שנת הלימודים	אמצע שנת הלימודים
✓ התלמיד אינו קורא כלל	✓ התלמיד אינו שולט כלל במיומנויות הקריאה*
✓ התלמיד יודע מעט על קריאה	✓ לתלמיד שליטה מועטה במיומנויות הקריאה*
✓ התלמיד קורא באופן עצמאי	✓ לתלמיד שליטה במיומנויות בהתאם לנלמד בכיתה
	✓ לתלמיד שליטה ברמה גבוהה

* במצגת זו אוחדו הקטגוריות תחת הכותרת: "מעט או חוסר שליטה" אגף הערכה ומדידה

מדדים להערכת התנהגויות הקריאה בכיתה ב'

מורי כיתות ב' (בתשס"ב) אשר השתתפו בהערכה בתשס"א, התבקשו לשוב ולמפות את התנהגויות הקריאה של תלמידיהם. המיפוי מבוסס על הערכות הסובייקטיביות המתועדות על ידי המורים ומותאם תוכנית הלימודים ולשיטת ההוראה הנהוגים בכיתה. להלן קטגוריות המיפוי:

תחילת שנת הלימודים	אמצע שנת הלימודים
✓ התלמיד אינו קורא באופן עצמאי	✓ התלמיד אינו קורא באופן עצמאי*
✓ התלמיד קורא טקסט ברמת אמצע כיתה א'	✓ התלמיד קורא טקסט ברמת כיתה א'*
✓ התלמיד קורא טקסט ברמת סוף כיתה א'	✓ התלמיד קורא טקסט ברמת כיתה ב'
✓ התלמיד קורא טקסט ברמת כיתה ב' או יותר	✓ התלמיד קורא טקסט מעל רמת כיתה ב'

בתשס"ב לא נאספו נתוני כיתה ב' מהמגזר הלא-יהודי
*במצגת זו אוחדו שתי הקטגוריות תחת הכותרת: "מתחת לרמת הכיתה"

אוכלוסיית ההערכה

✓ **בהערכה השתתפו 692 בתי ספר יסודיים:**

– 549 מהמגזר היהודי (380 ממלכתיים, 169 ממלכתיים-דתיים);

– 143 כיתות א' מהמגזר הלא-יהודי (ערבי, דרוזי, בדואי, צ'רקסי, שומרוני).

✓ **התקבלו נתונים מ-1,534 כיתות א':**

– 41,626 תלמידים רגילים ילידי הארץ;

– 983 עולים חדשים;

– 1,649 תלמידים המקבלים סיוע מסל "שילוב" (מהם 34 מוגדרים גם עולים חדשים).

✓ **התקבלו נתוני מעקב מ-436 כיתות ב' (מגזר יהודי בלבד):**

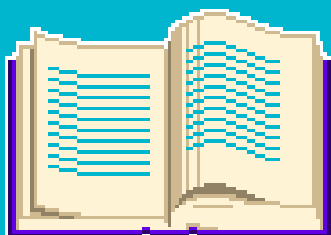
– 10,628 תלמידים רגילים ילידי הארץ;

– 435 עולים חדשים;

– 831 תלמידים המקבלים סיוע מסל "שילוב" (מהם 31 מוגדרים גם עולים חדשים).

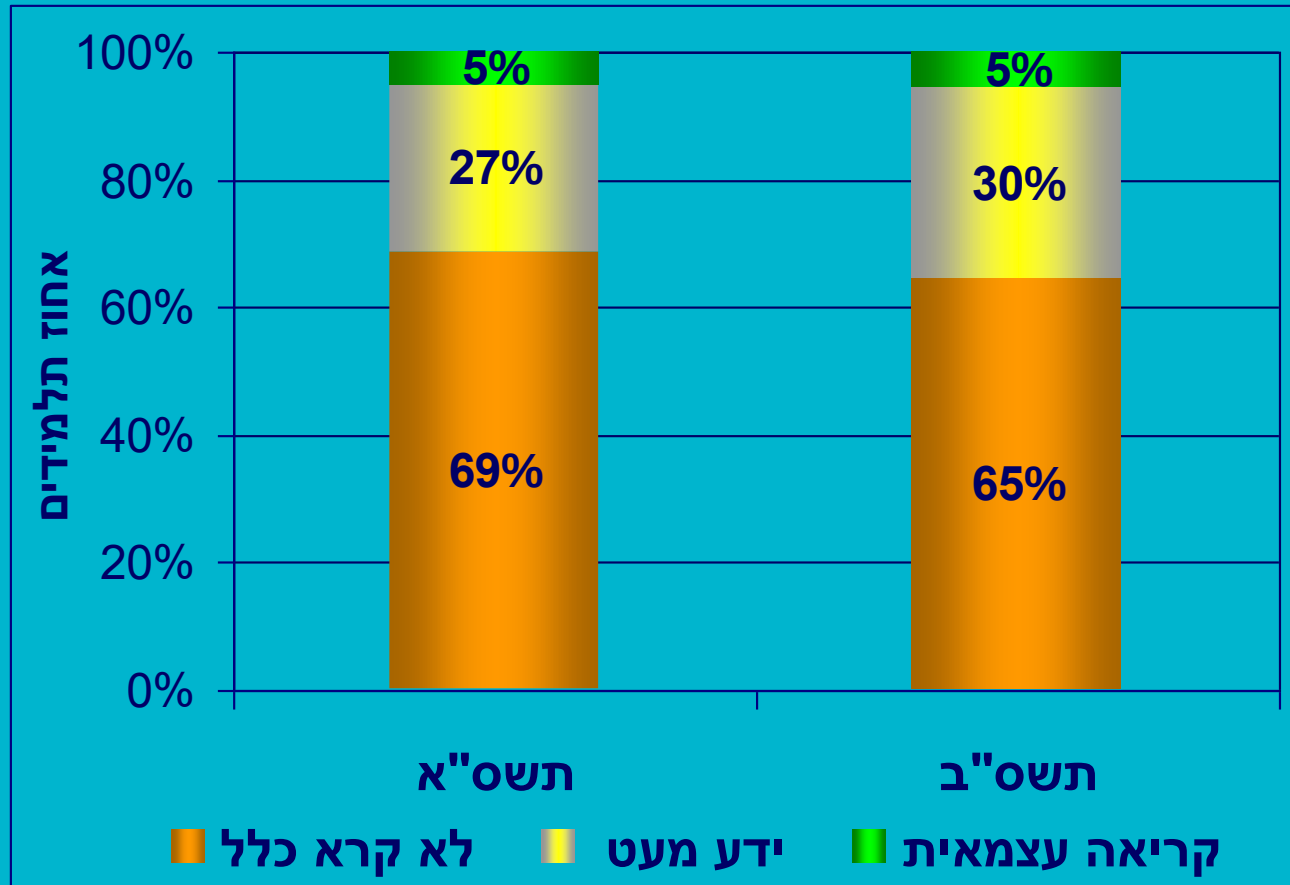
מגזר יהודי:

תלמידים "רגילים" ילידי הארץ

תמונת מצב הקריאה בתחילת כיתה א'

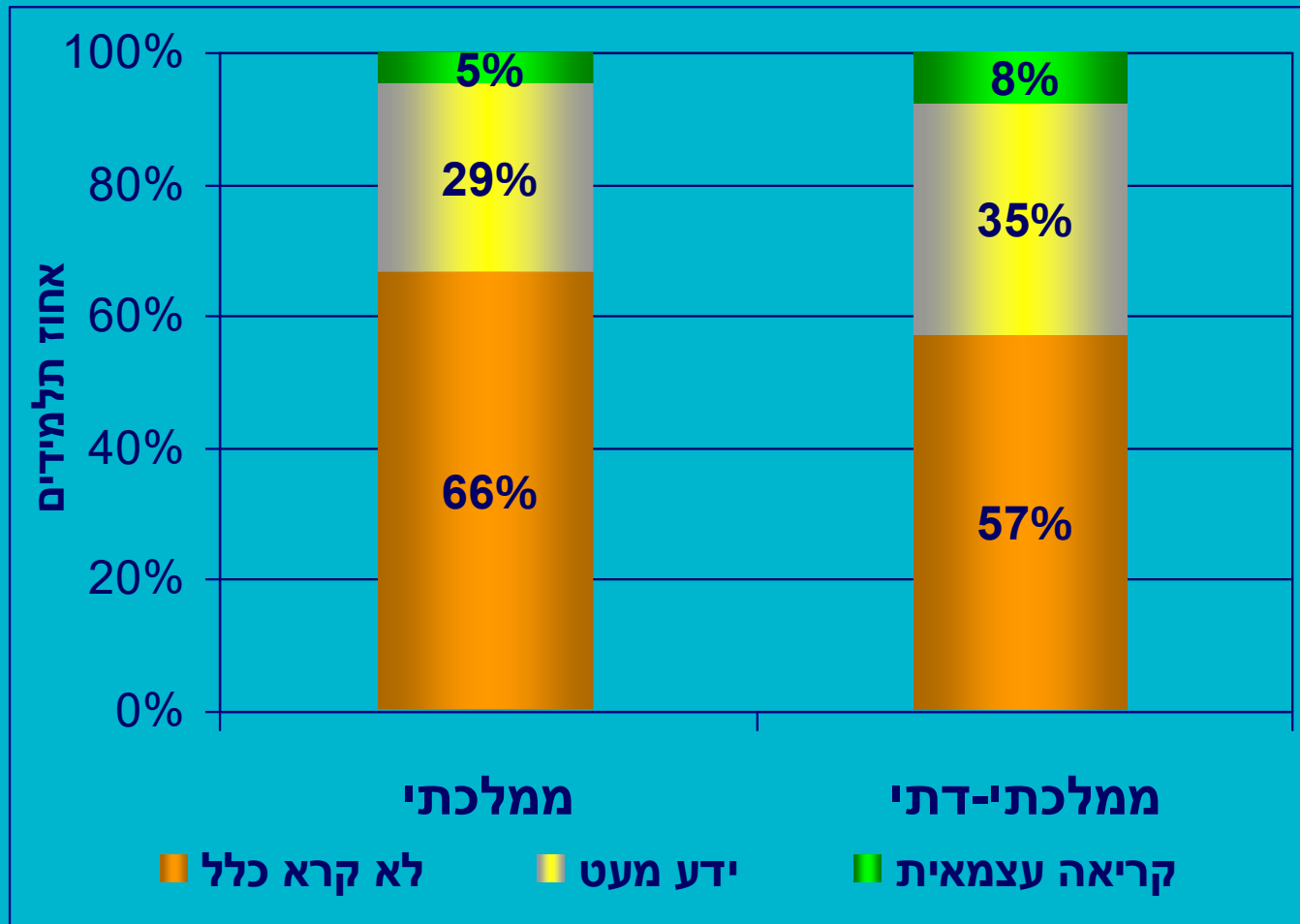
לפי שנים: תשס"ב מול תשס"א

34% מהמורים אינם מתעדים רמת הקריאה של תלמידיהם בתחילת כיתה א'.

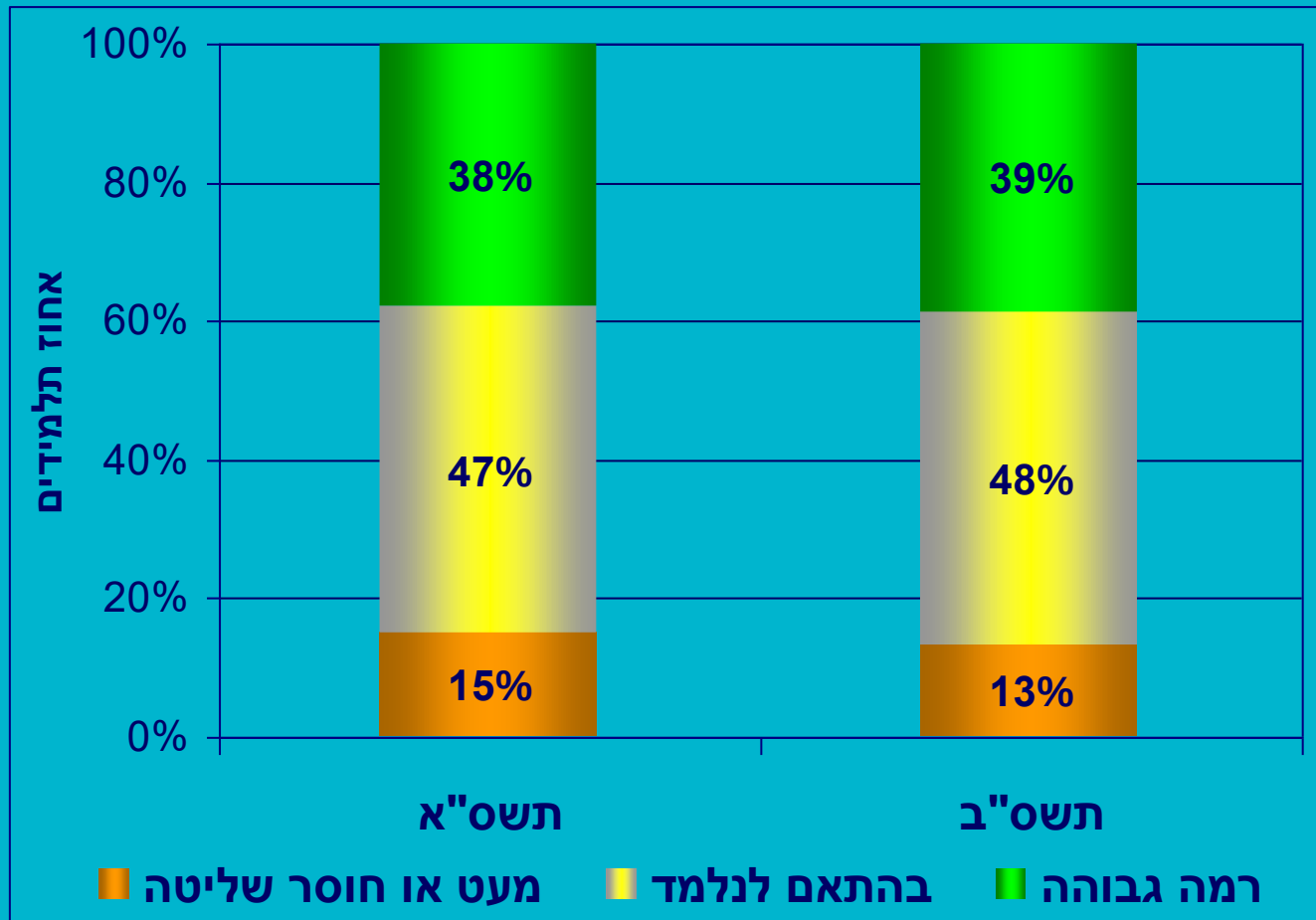
תמונת מצב הקריאה בתחילת כיתה א'

לפי סוג פיקוח

תמונת מצב באמצע שנת הלימודים בכיתה א'

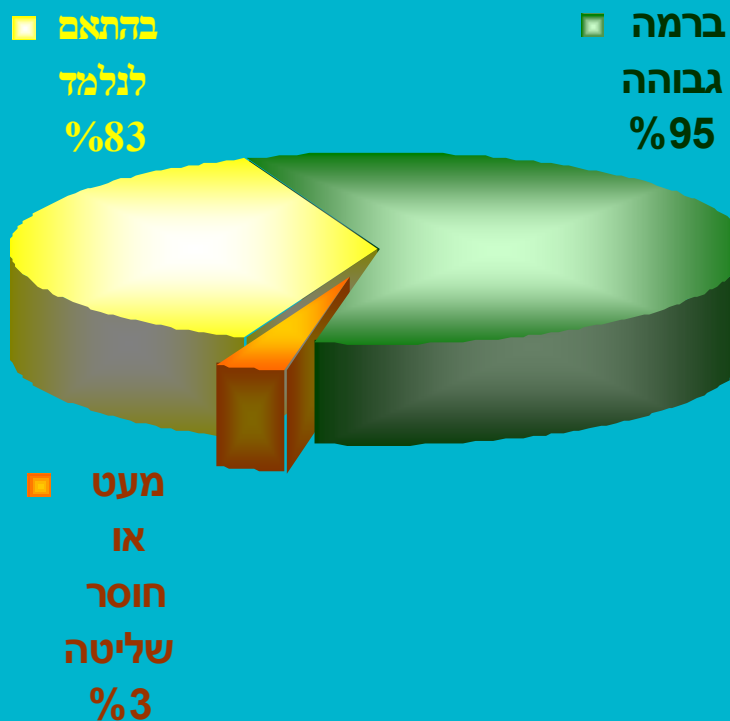
לפי שנים: תשס"ב מול תשס"א

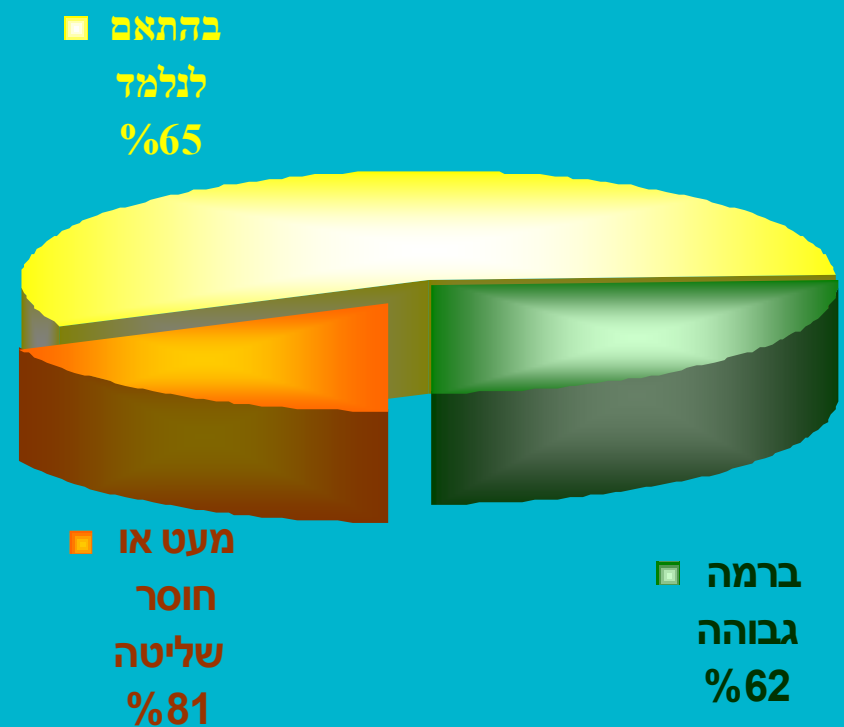
באמצע כיתה א' התקבלו נתונים דומים לשני סוגי הפיקוח.

התקדמות בקריאה מתחילת כיתה א' לאמצעה

תלמידים שבתחילת השנה
"ידעו מעט על קריאה"
(30% מהמתחילים ללמוד בכיתה א')

תלמידים שבתחילת השנה לא קראו כלל
(65% מהמתחילים ללמוד בכיתה א')

השיטה להקניית הקריאה

שיטות הקריאה הנפוצות בתשס"ב הן: בלי סודות בגרסה הישנה והחדשה (33.3%), ליטף (31.7%) והשפה כמכלול (3.1%).

נעשה שימוש בשיטות קריאה רבות נוספות, המובילות שבהן: צלילים מספרים, הכוח לקרוא ובצעדים שלי.

כ-75% מהמורים נעזרים ביותר משיטה אחת להקניית הקריאה.

58% מהמורים משתמשים באותה שיטת הקריאה ארבע שנים או יותר.

הקשיים העיקריים בהקניית קריאה וכתובה, לפי דיווחי המורים, הינם: גודל הכיתה והטרוגניות של התלמידים הלומדים בכיתה.

גורמים המשפיעים על הקניית מיומנויות הקריאה בכיתה א'

רמת הקריאה בתחילת כיתה א':

התחלת הלימודים עם ידע בנושא הקריאה תורמת לרכישת הקריאה.

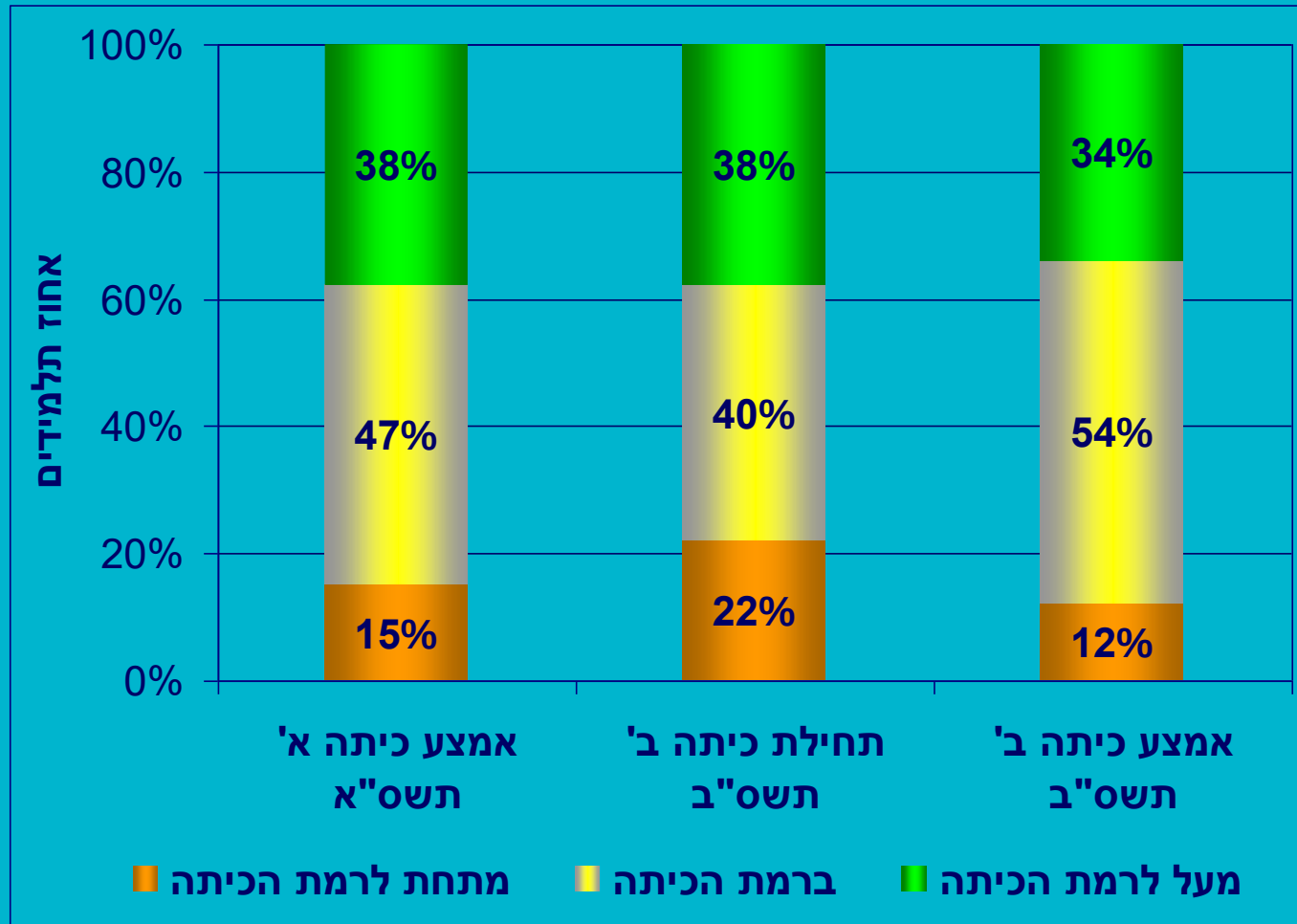
השיטה להקניית הקריאה:

- ליטף ובלי סודות - שימוש בכל אחת משיטות אלה תורם לרכישת השפה בכיתה א' - לכל תלמידי הכיתה. התרומה בשימוש בליטף חזקה יותר מזו של בלי סודות.
- שפה כמכלול - שימוש בשיטה זו תורמת לקידום של תלמידים אשר התחילו את לימודיהם עם ידע כלשהו בקריאה או כקוראים באופן עצמאי.

גורמים דמוגרפיים וסוציו-אקונומיים:

- השכלת אם - תורמת לרכישת הקריאה (השפעה חיובית)
- השכלת אב - תורמת לרכישת הקריאה (השפעה חיובית)
- עשירון טיפוח - עשירון טיפוח גבוה מאט את רכישת הקריאה (השפעה שלילית)
- מגדר - בנות מתקדמות מהר יותר מבנים ברכישת הקריאה.
- סוג פיקוח - תלמידים הלומדים בפיקוח הממלכתי-דתי מתקדמים מהר יותר מהלומדים בפיקוח ממלכתי.

תמונת מצב הקריאה בכיתה ב'

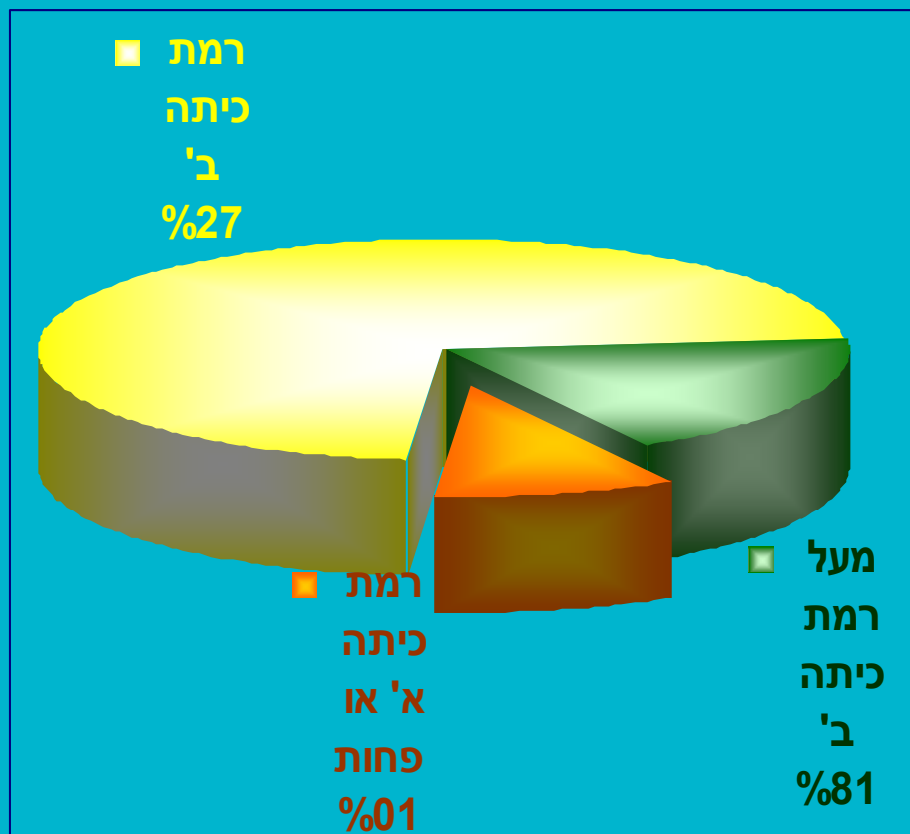

נתונים דומים התקבלו לפיקוח ממלכתי ולממלכתי-דתי

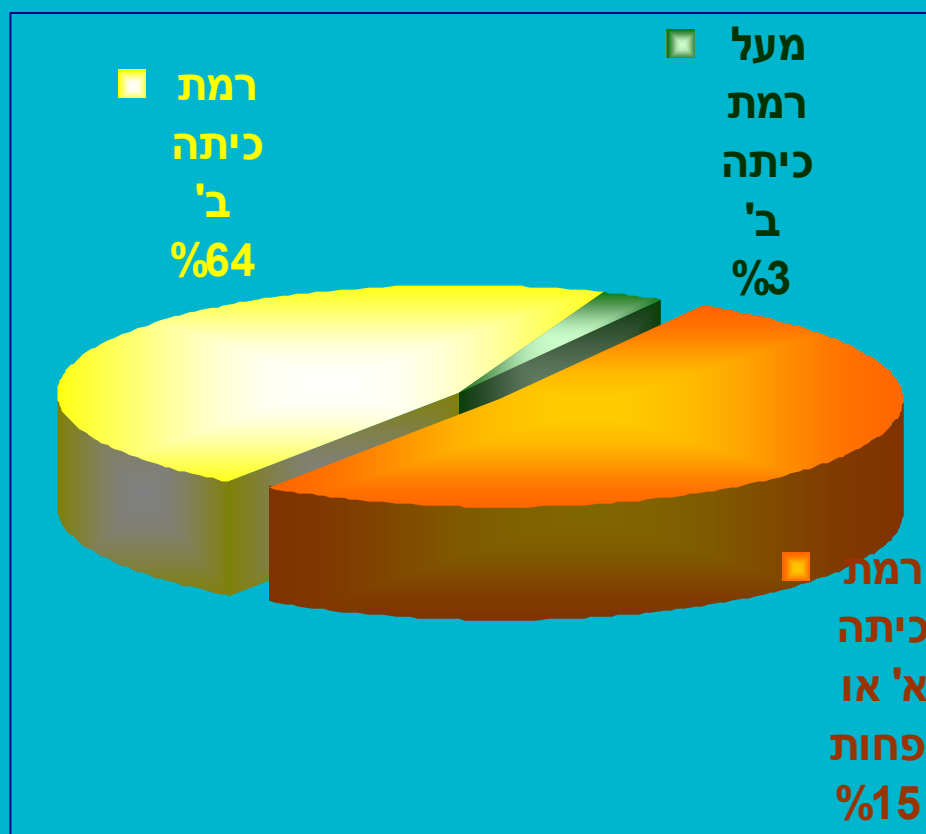
רמת הקריאה באמצע כיתה ב'

לפי הרמה אליה הגיעו התלמידים באמצע כיתה א'

תלמידים שהיו ברמת הכיתה
(47% מהלומדים באמצע כיתה א')

תלמידים שהיו מתחת לרמת הכיתה
(15% מהלומדים באמצע כיתה א')

53% מהמתקשים בקריאה באמצע כיתה ב' - התקשו כבר במחצית כיתה א'.

גורמים המשפיעים על הקניית מיומנויות הקריאה בכיתה ב'

רמות הקריאה במהלך הלימודים:

- רמת הקריאה בתחילת א',
- רמת הקריאה באמצע א',
- רמת הקריאה בתחילת ב'.

השיטה להקניית הקריאה:

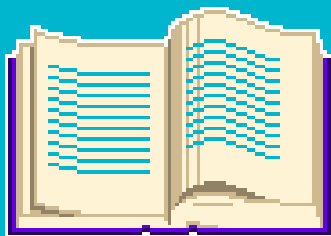
- בלי סודות – שימוש בתוכנית בלי סודות בכיתה א' מאטה את התקדמות בקריאה אצל תלמידים בכיתה ב'.
- יש לי סוד - שימוש בתוכנית זו בכיתה א' תורמת להתקדמות ברכישת הקריאה בכיתה ב'.

גורמים דמוגרפיים וסוציו-אקונומיים:

- השכלת אם - תורמת לרכישת הקריאה (השפעה חיובית)
- השכלת אב - תורמת לרכישת הקריאה (השפעה חיובית)
- מגדר – בנות מתקדמות מהר יותר מבנים ברכישת הקריאה.

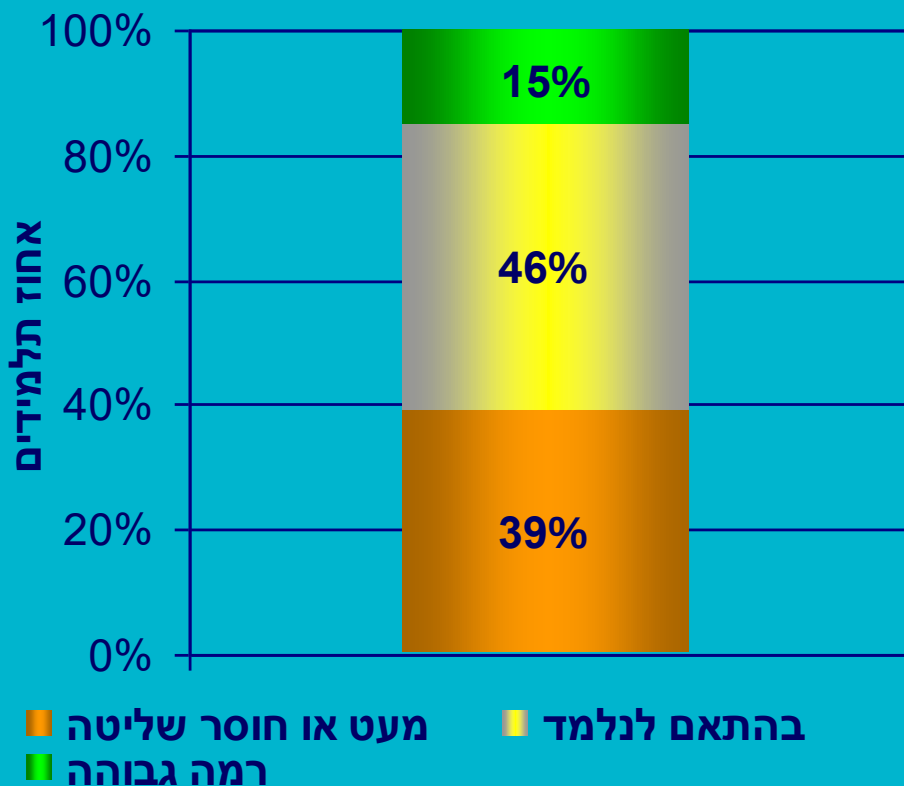
הקניית הקריאה לתלמידים עולים

(עד שלוש שנים בארץ)

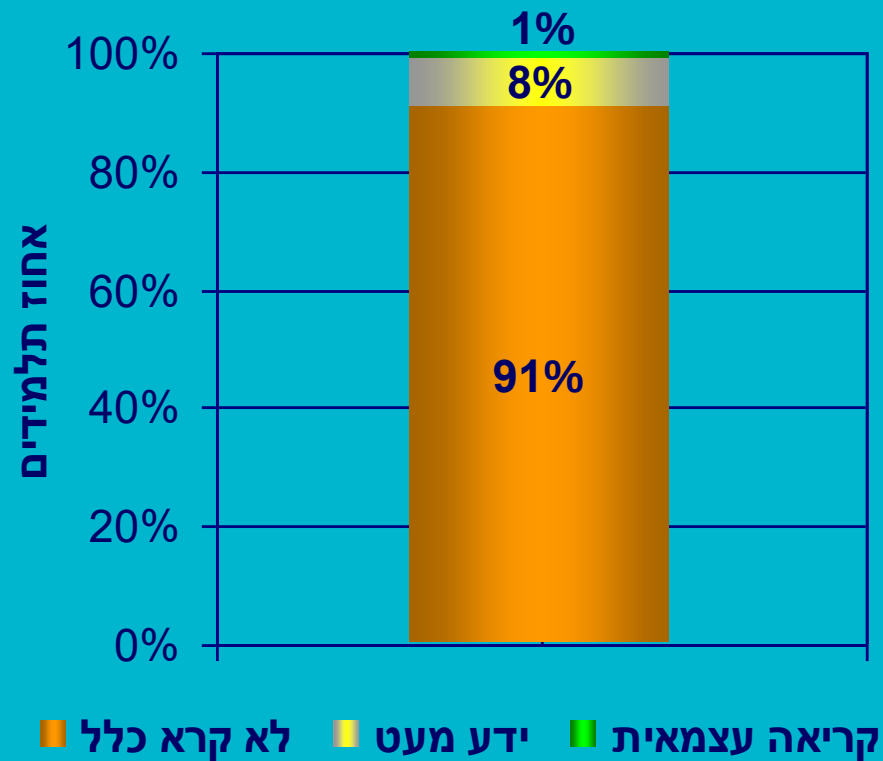

תלמידים עולים: תמונת מצב

אמצע כיתה א'

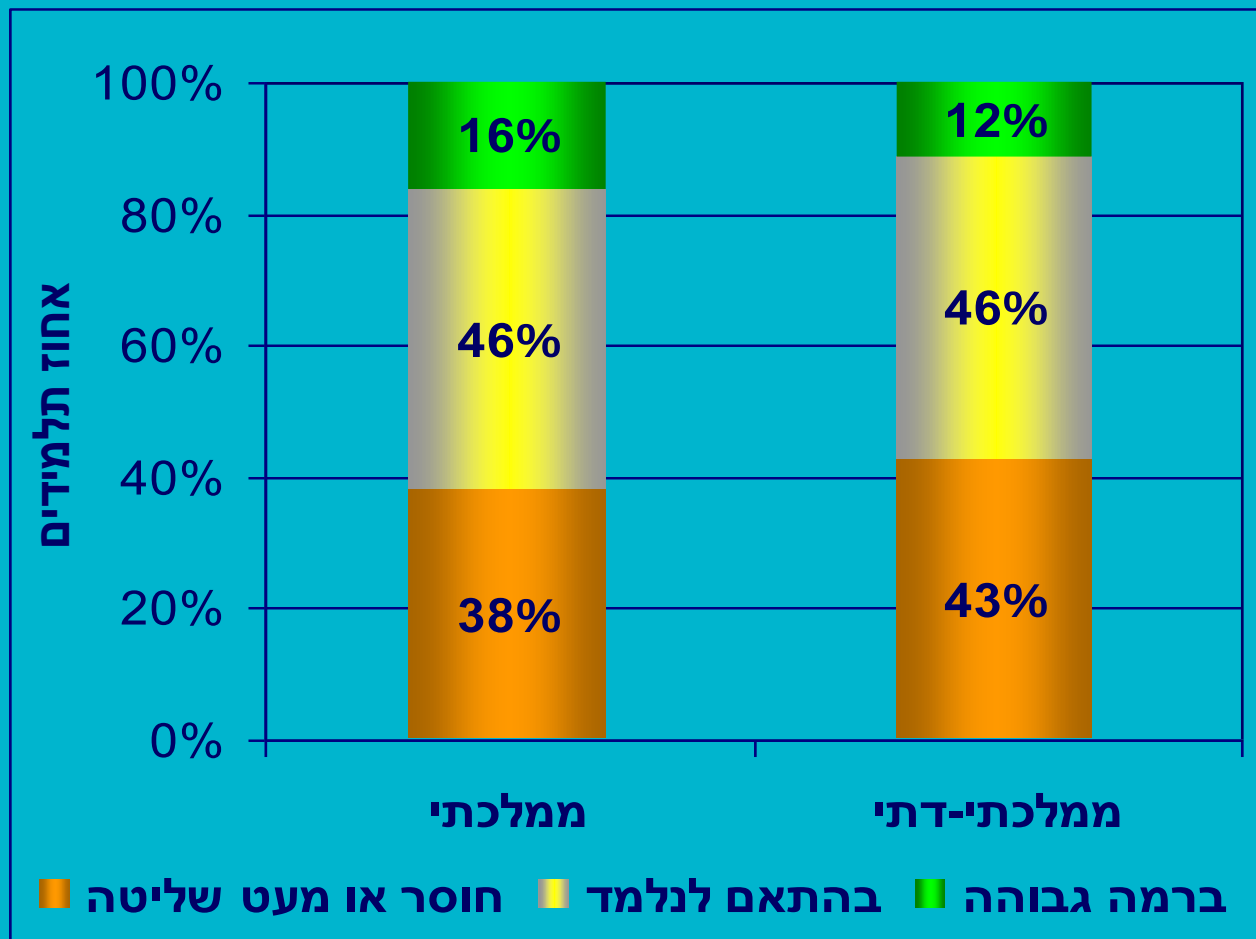

תחילת כיתה א'

נתוני תשס"ב משקפים תמונת מצב דומה לזו שהתקבלה בתשס"א.

תלמידים עולים: תמונת מצב באמצע כיתה א' לפי סוג פיקוח

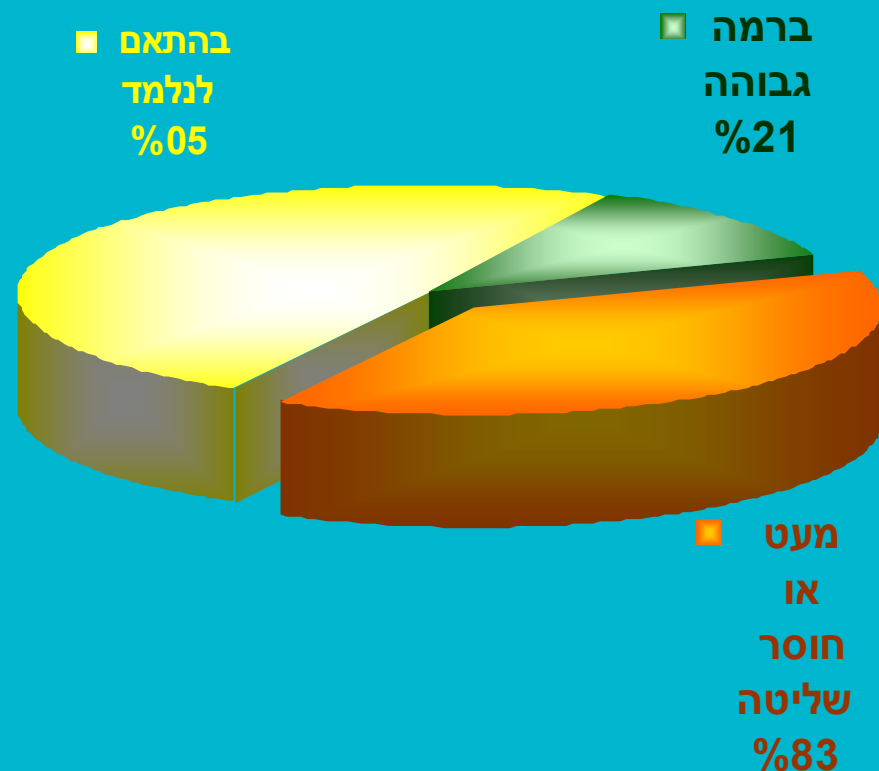
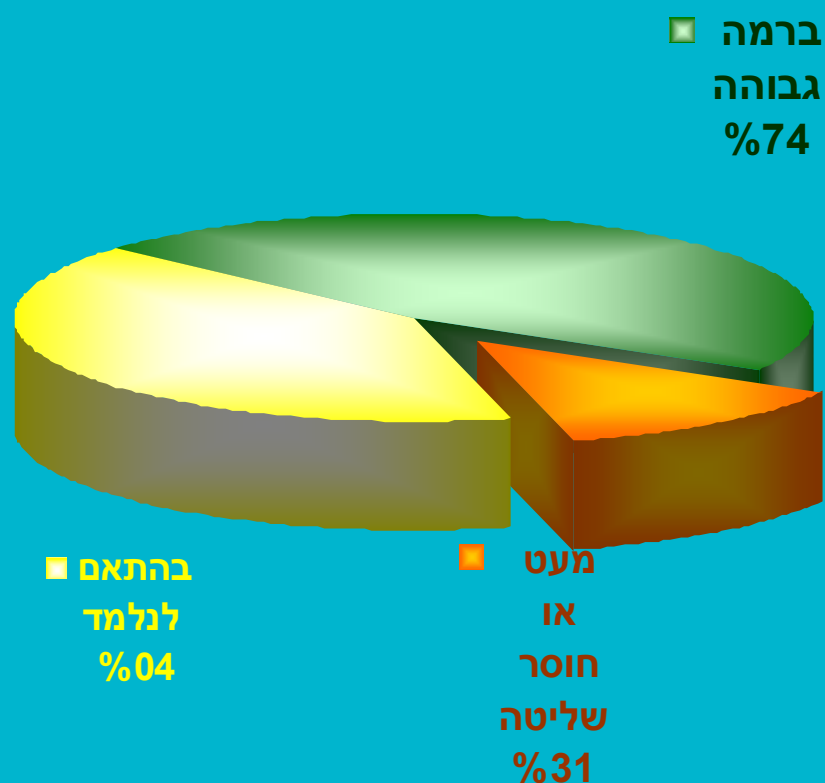

נתוני תחילת כיתה א' מציגים תמונת מצב דומה בשני סוגי הפיקוח

התקדמות בקריאה מתחילת כיתה א' לאמצעה

לפי נקודת המוצא בתחילת השנה

תלמידים שבתחילת השנה לא שלטו בקריאה (91% מהמתחילים בכיתה א') תלמידים שבתחילת השנה ידעו מעט על קריאה (8% מהמתחילים בכיתה א')

גורמים המשפיעים על הקניית מיומנויות הקריאה בכיתה א'

רמת הקריאה בתחילת כיתה א' -

התחלת הלימודים עם ידע בנושא הקריאה תורמת לרכישת
הקריאה.

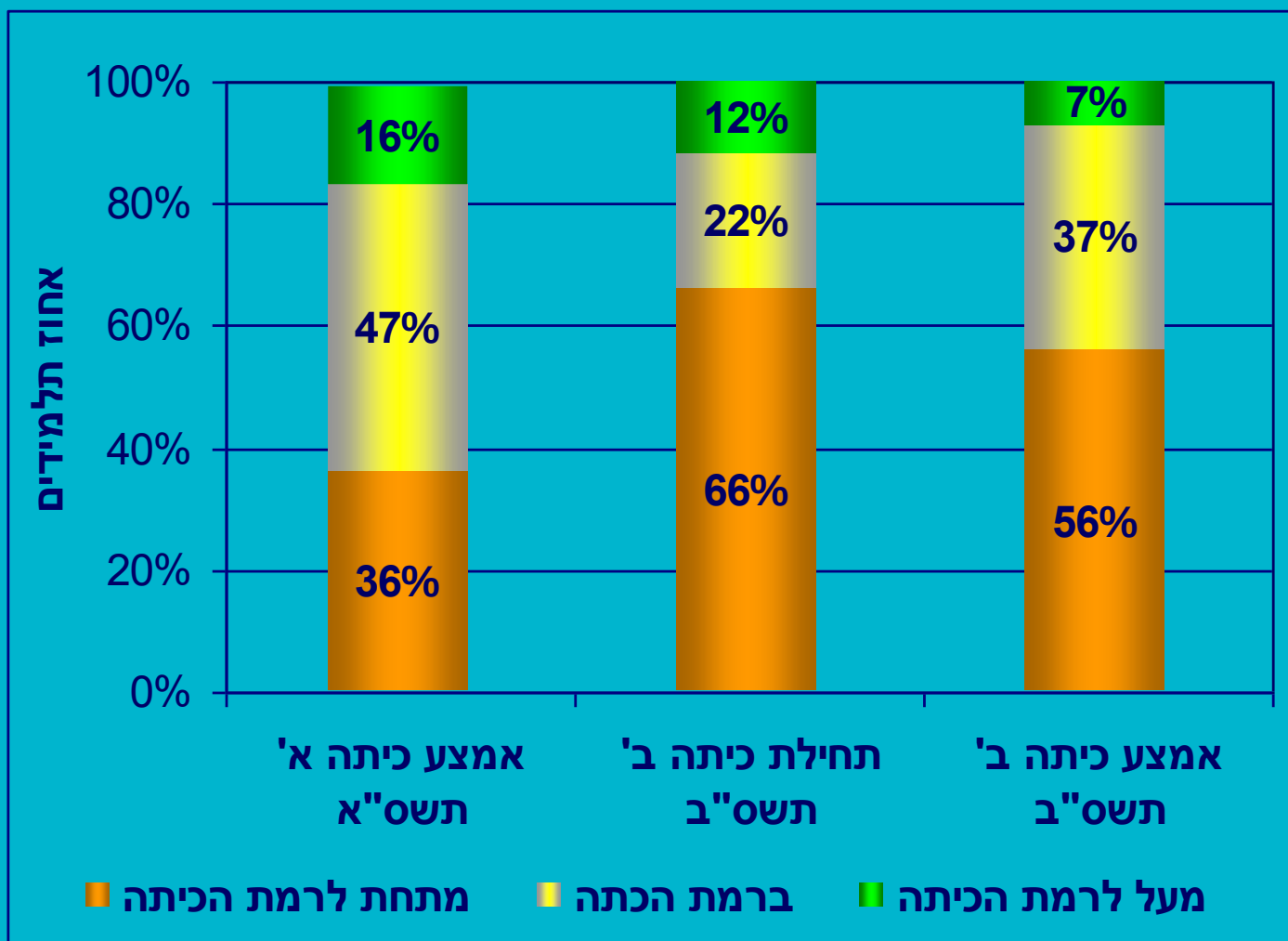
**70% מהעולים המתקשים בקריאה באמצע כיתה ב' –
התקשו כבר באמצע כיתה א'.**

השכלת אם - תורמת לרכישת הקריאה (השפעה חיובית).

לימודים במסגרת חטיבה צעירה -

תורמים לרכישת הקריאה בקרב העולים החדשים (השפעה
חיובית).

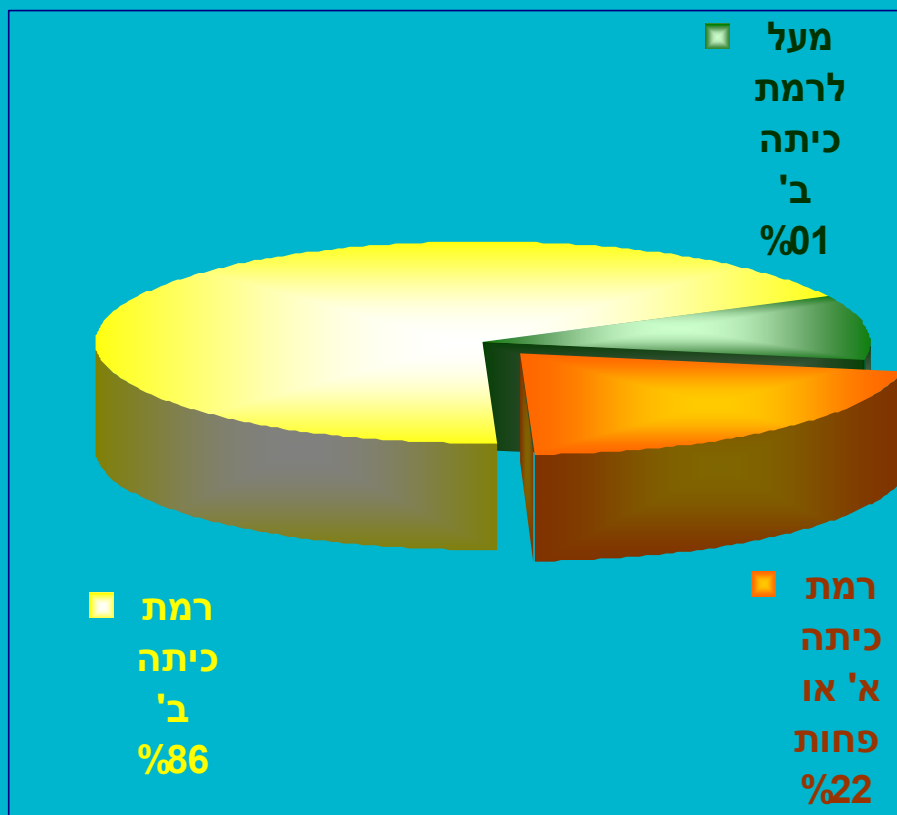
תלמידים עולים: רמת הקריאה בתחילת כיתה ב'

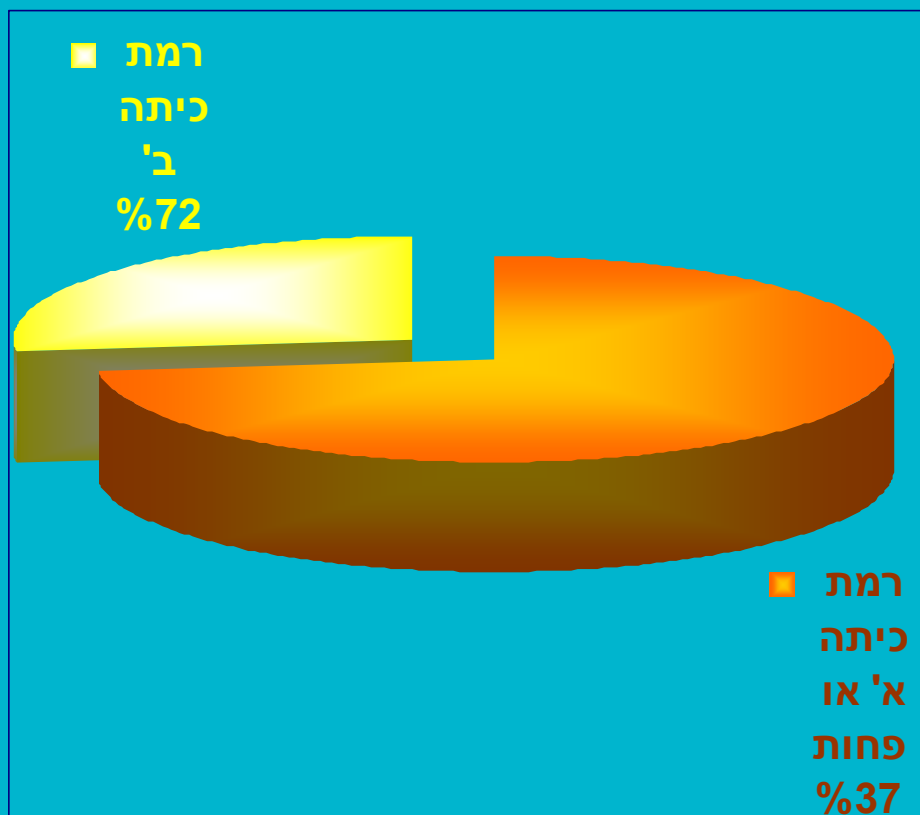
תלמידים עולים: רמת הקריאה באמצע כיתה ב'

לפי הרמה אליה הגיעו באמצע כיתה א'

תלמידים עולים שהיו ברמת הכיתה
(46% מהעולים באמצע כיתה א')

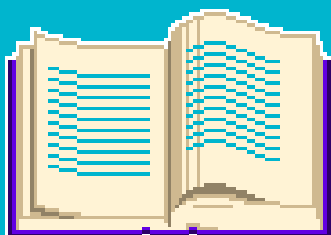

תלמידים עולים שהיו מתחת לרמת הכיתה
(39% מהעולים באמצע כיתה א')

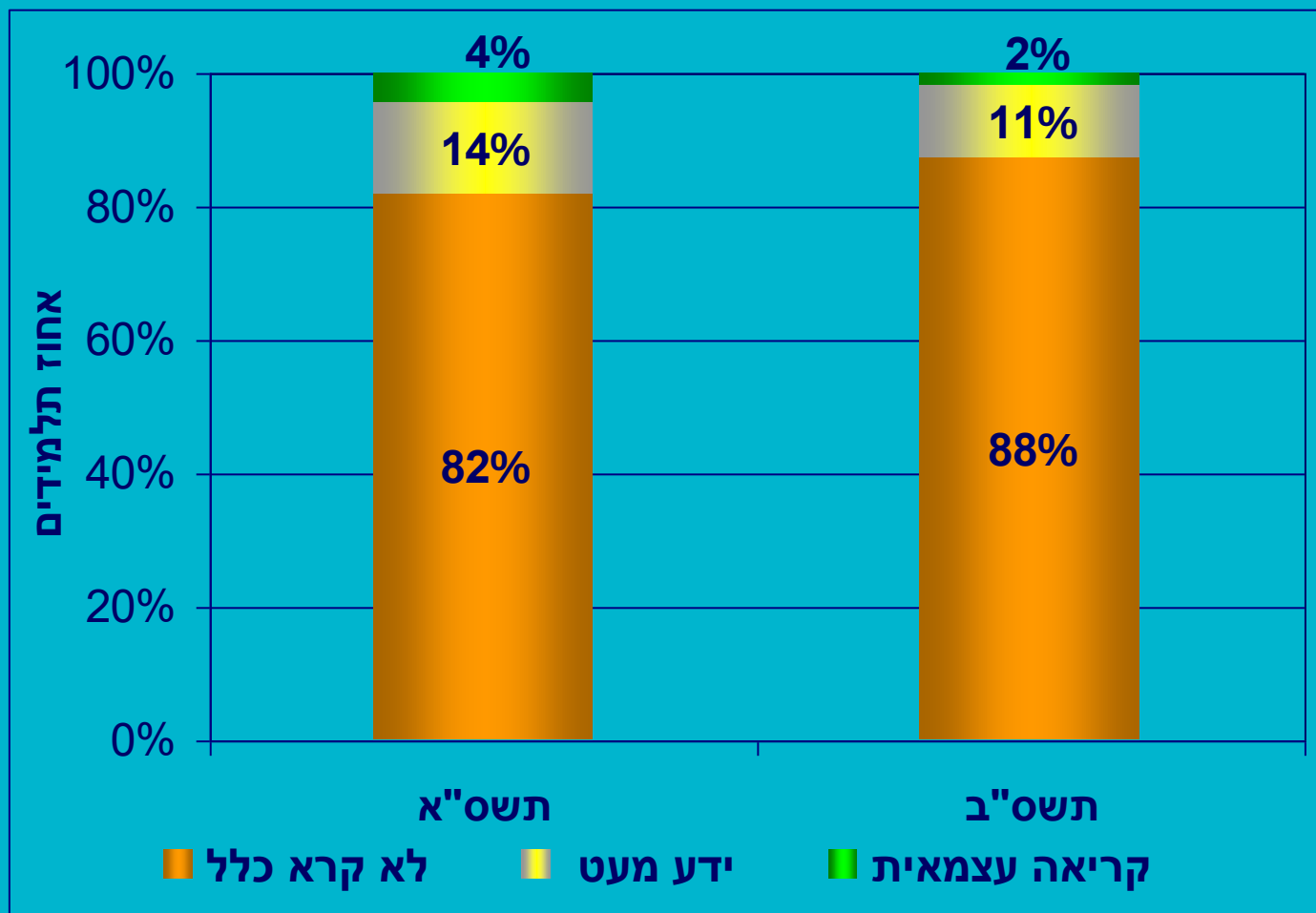
70% מהעולים המתקשים בקריאה באמצע כיתה ב' - התקשו כבר במחצית כיתה א'.

הקניית הקריאה לתלמידים המקבלים סיוע מסל שילוב

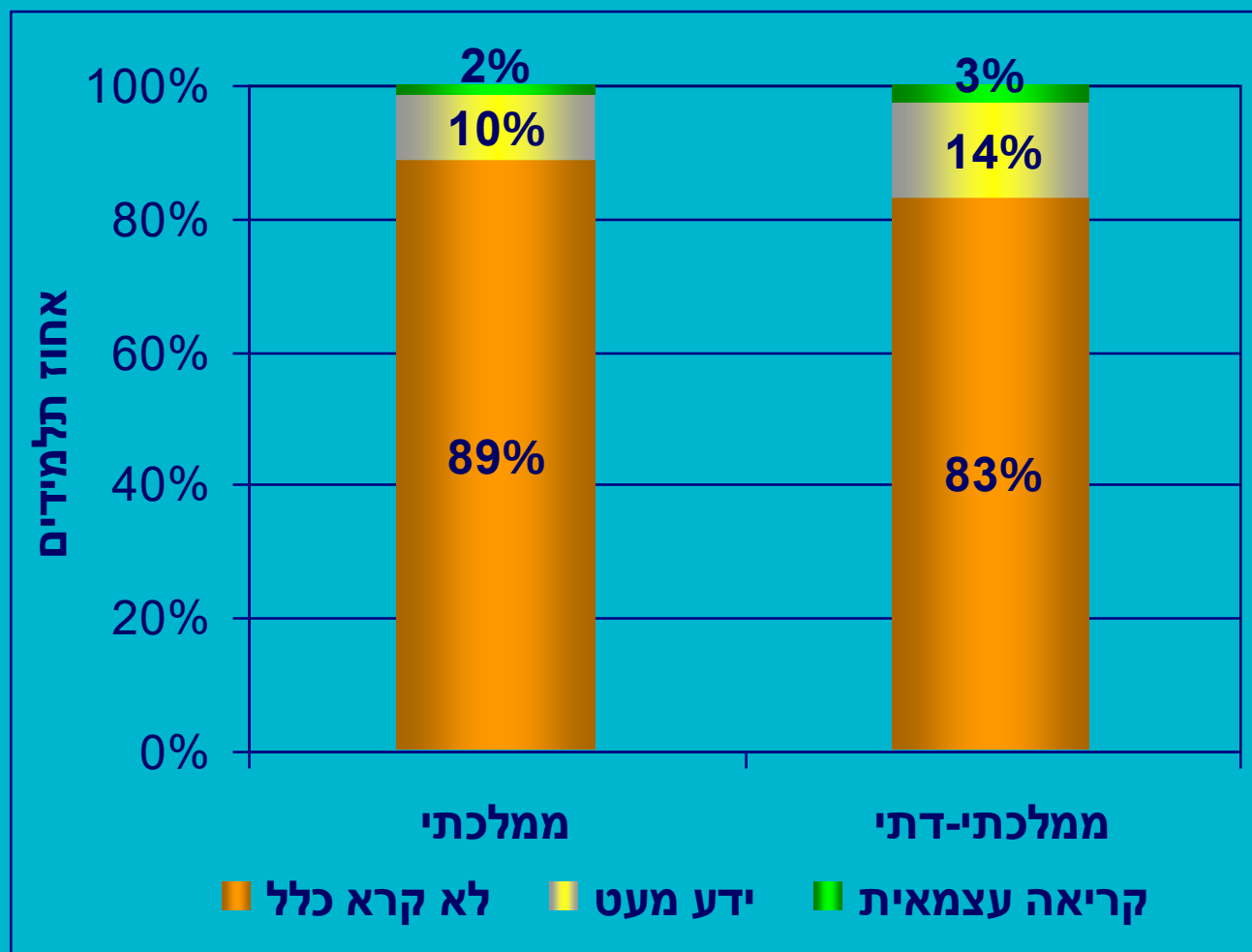
תלמידים המסתייעים מסל שילוב:

תמונת מצב בתחילת כיתה א', לפי שנים: תשס"ב מול תשס"א

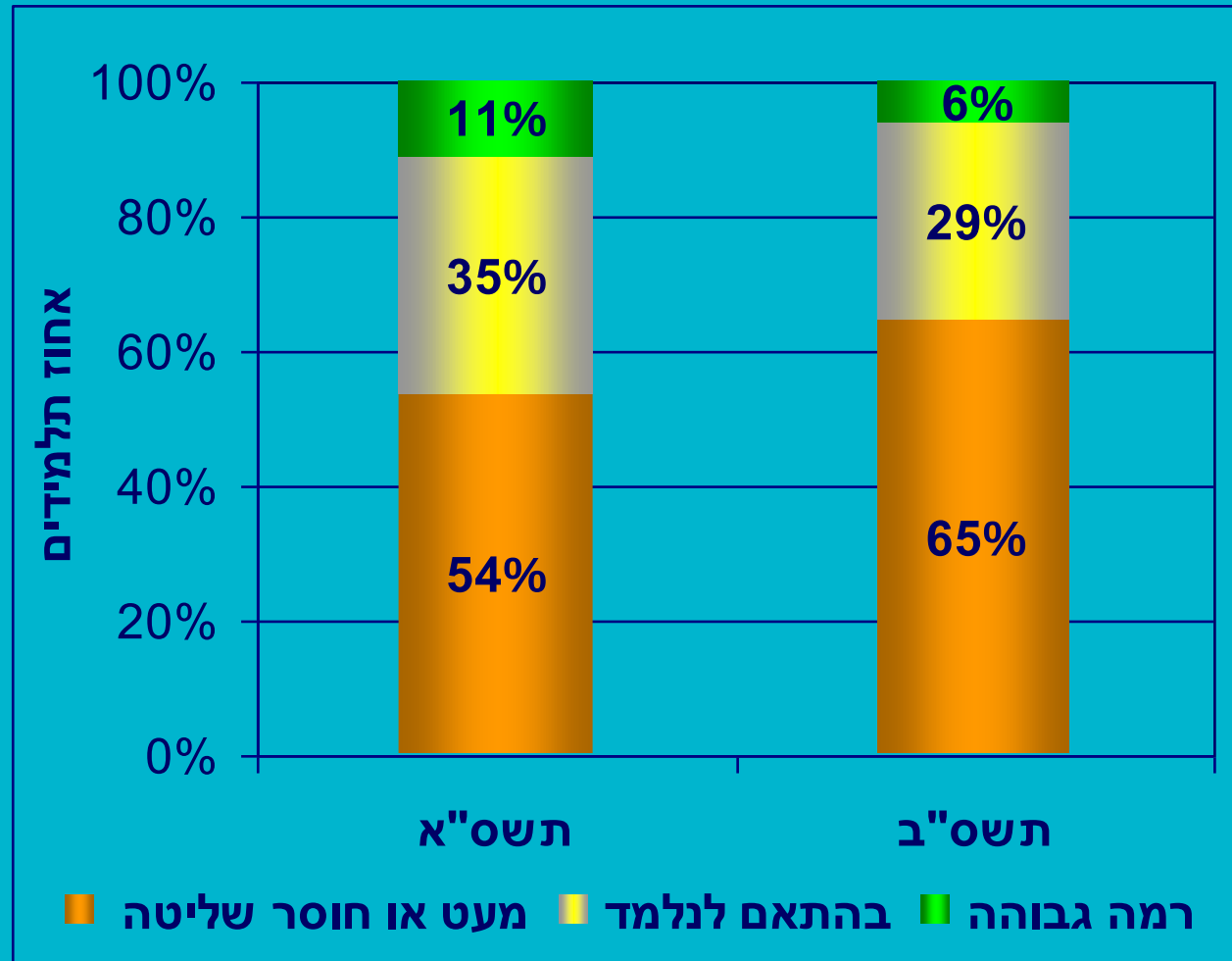
34 מתלמידי שילוב הינם עולים חדשים

תלמידים המסתייעים מסל שילוב: תמונת מצב בתחילת כיתה א', לפי סוג פיקוח

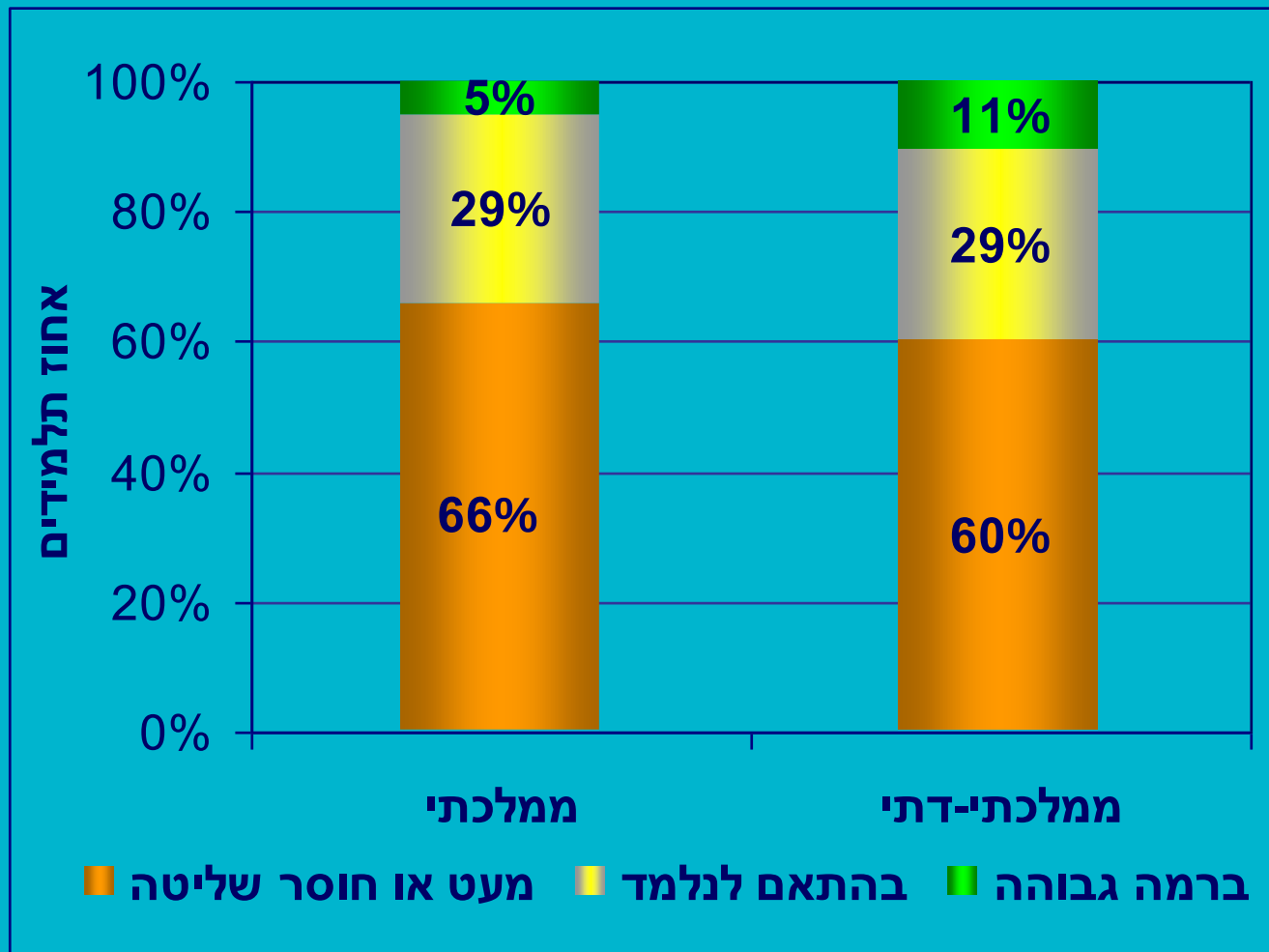

תלמידים המסתייעים מסל שילוב:

תמונת מצב באמצע כיתה א', לפי שנים: תשס"ב מול תשס"א

תלמידים המסתייעים מסל שילוב: תמונת מצב באמצע כיתה א', לפי סוג פיקוח

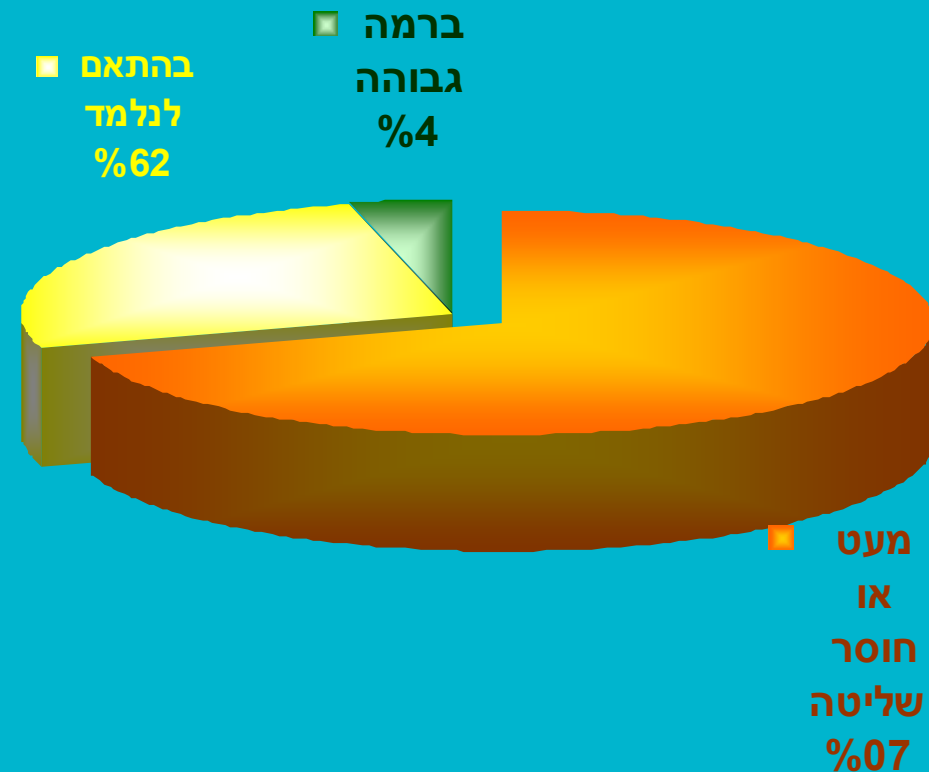
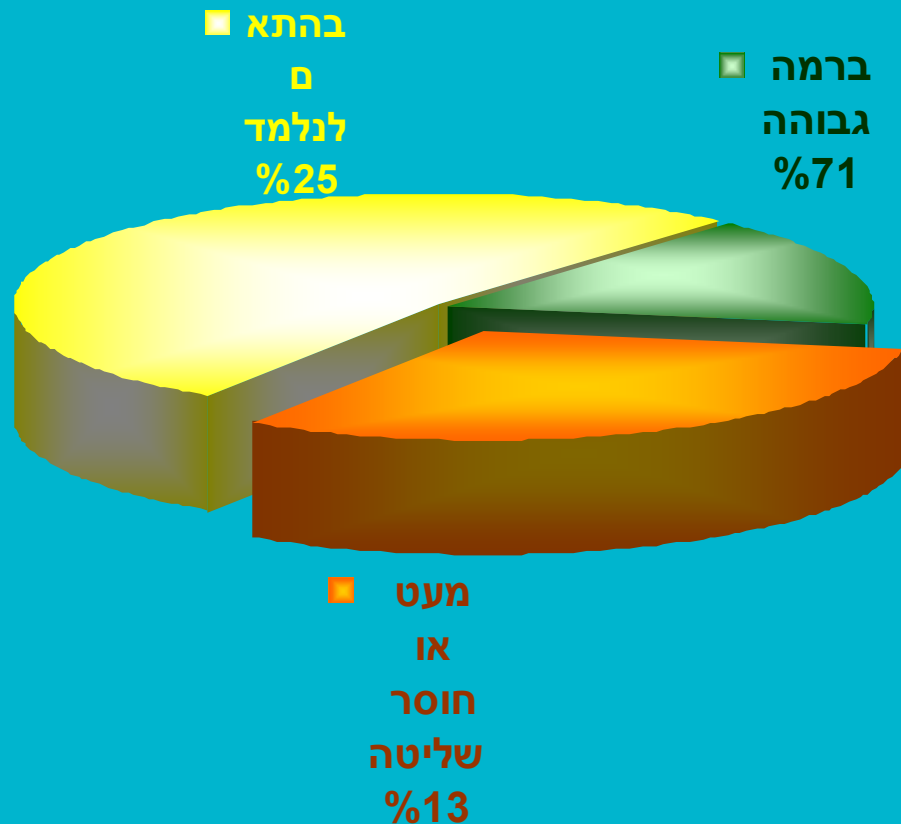

תלמידים המסתייעים מסל שילוב:

התקדמות בקריאה מתחילת כיתה א' לאמצעה

תלמידים שבתחילת השנה ידעו מעט על קריאה
(11% מהמתחילים ללמוד בכיתה א')

תלמידים שבתחילת השנה לא קראו כלל
(88% מהמתחילים ללמוד בכיתה א')

גורמים המשפיעים על הקניית מיומנויות הקריאה בכיתה א'

רמת הקריאה בתחילת כיתה א' – התחלת

הלימודים עם ידע בנושא הקריאה תורמת לרכישת
הקריאה.

לימודים במסגרת חטיבה צעירה - תורמים לרכישת

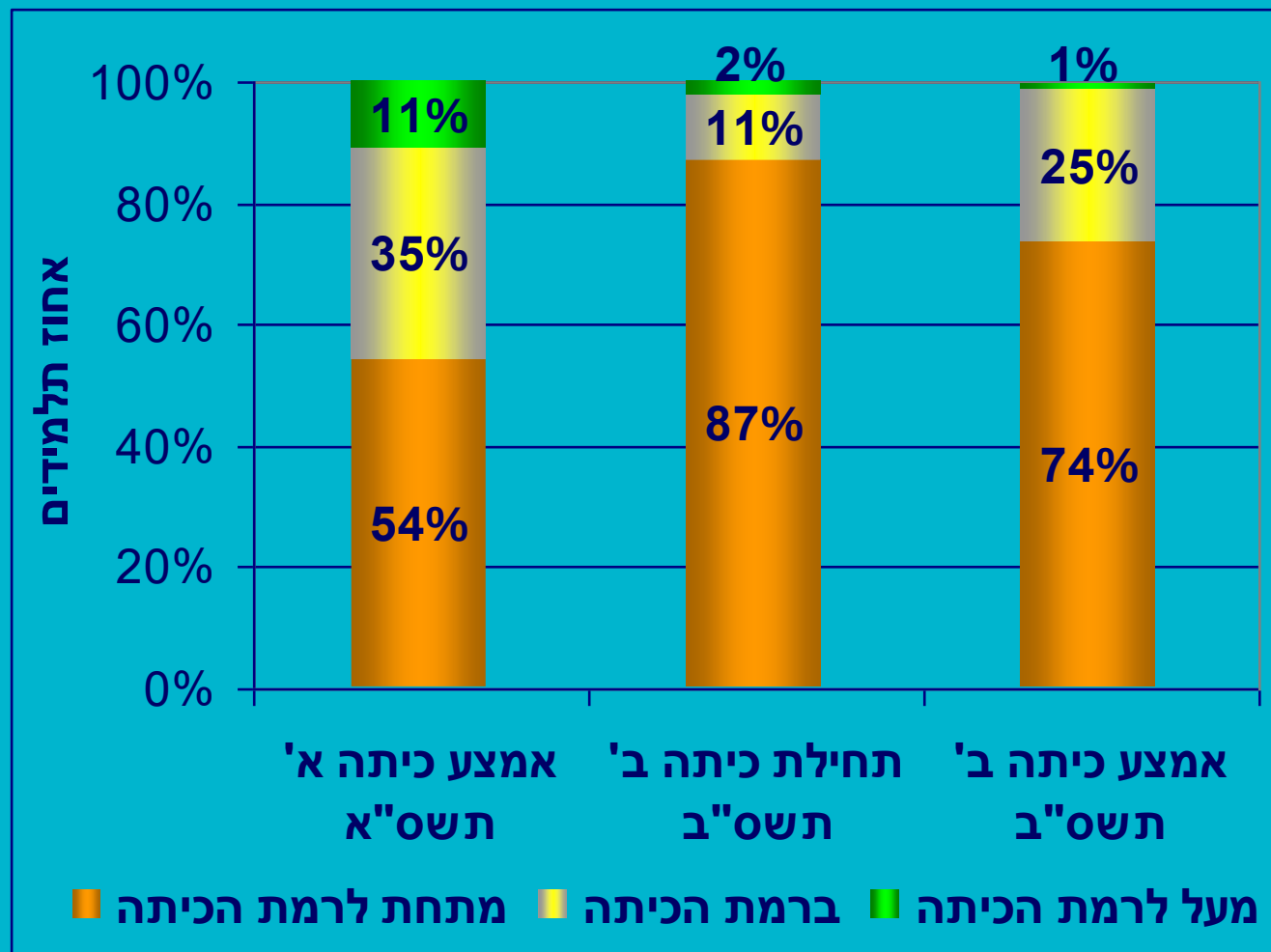
הקריאה בקרב העולים החדשים (השפעה חיובית).

עשירון טיפוח - עשירון טיפוח גבוה מאט את רכישת

הקריאה (השפעה שלילית).

תלמידים המסתייעים מסל שילוב:

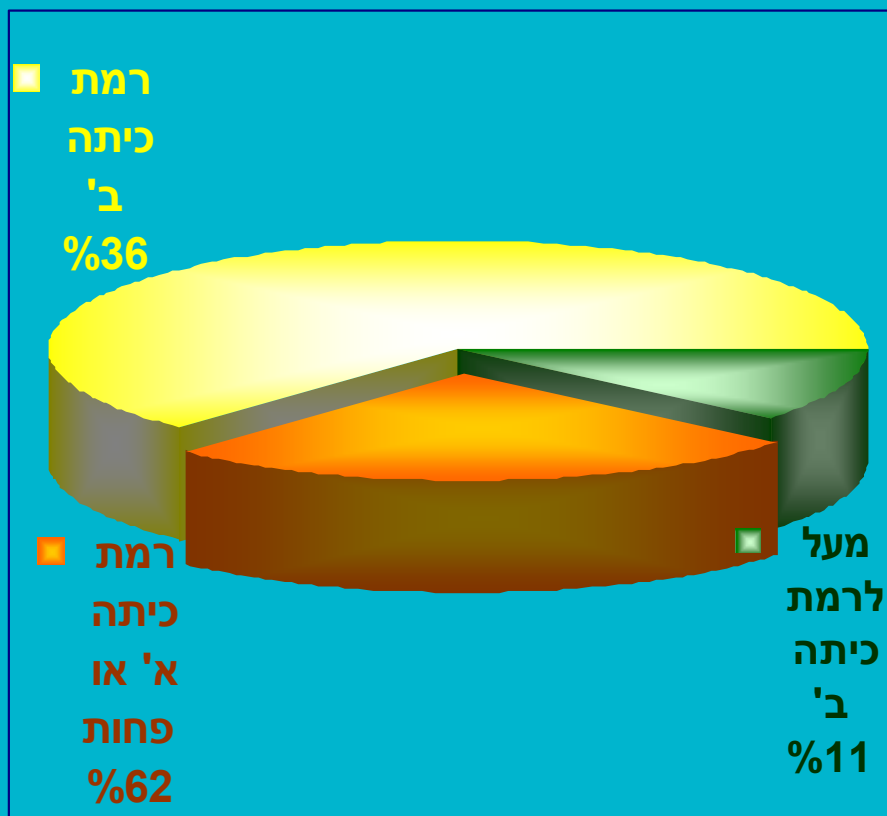
תמונת מצב הקריאה בתחילת כיתה ב'

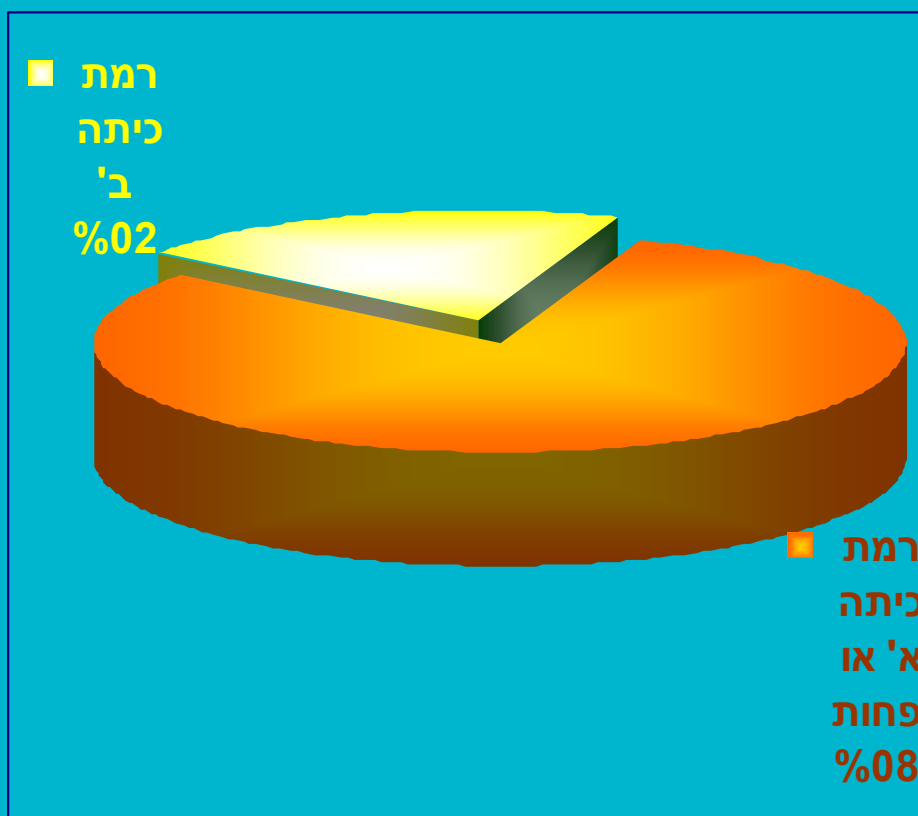
תלמידי שילוב: רמת הקריאה באמצע כיתה ב'

לפי הרמה אליה הגיעו באמצע כיתה א'

תלמידים שהיו ברמת הכיתה
(35% מהלומדים באמצע כיתה א')

תלמידים שהיו מתחת לרמת הכיתה
(54% מהלומדים באמצע כיתה א')

כ-75% מתלמידי השילוב המתקשים בקריאה באמצע כיתה ב' - התקשו כבר במחצית כיתה א'.

גורמים המשפיעים על הקניית מיומנויות הקריאה בכיתה ב'

רמות הקריאה במהלך הלימודים:

- רמת הקריאה באמצע א'.
- רמת הקריאה בתחילת ב'.
- 74% מתלמידי שילוב המתקשים בקריאה באמצע כיתה ב' --
התקשו כבר באמצע כיתה א'.

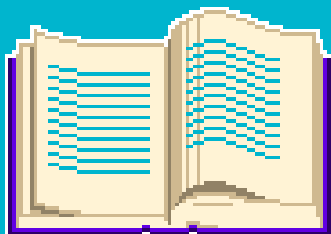
גורמים דמוגרפיים וסוציו-אקונומיים:

- השכלת אם - תורמת לרכישת הקריאה (השפעה חיובית).
- מין – בנות מתקדמות מהר יותר מבנים ברכישת הקריאה.

הקניית הקריאה במגזר הלא-יהודי: ערבי, דרוזי, צ'רקסי, שומרוני בשנת הלימודים תשס"ב

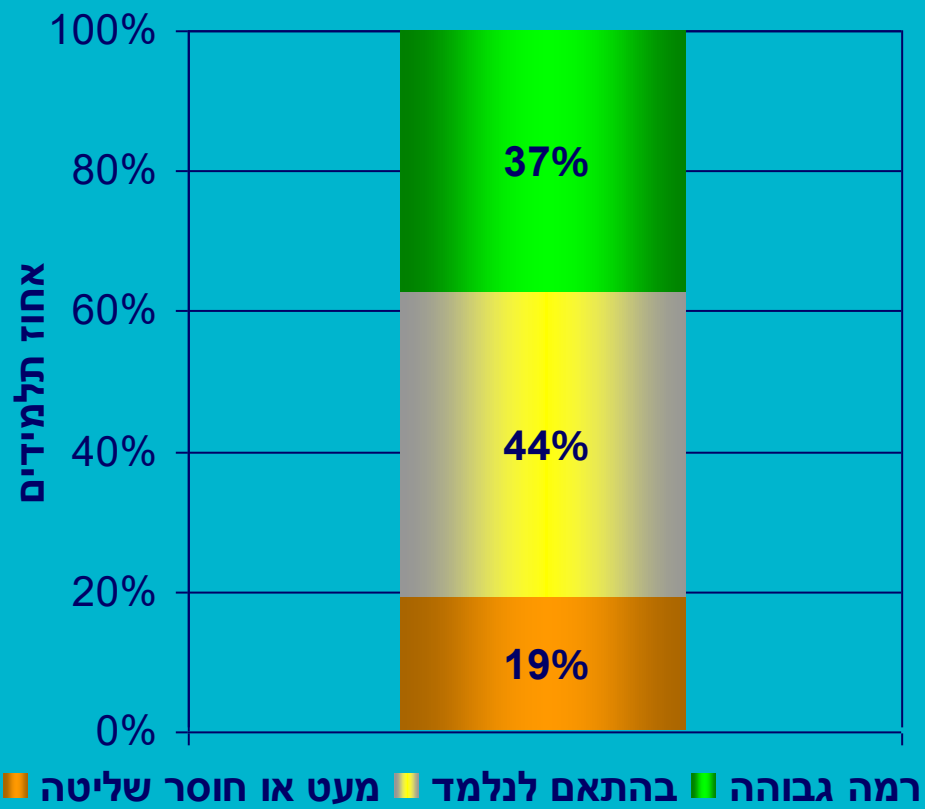
◀ תלמידים רגילים ילידי הארץ

◀ תלמידים המקבלים סיוע מסל שילוב

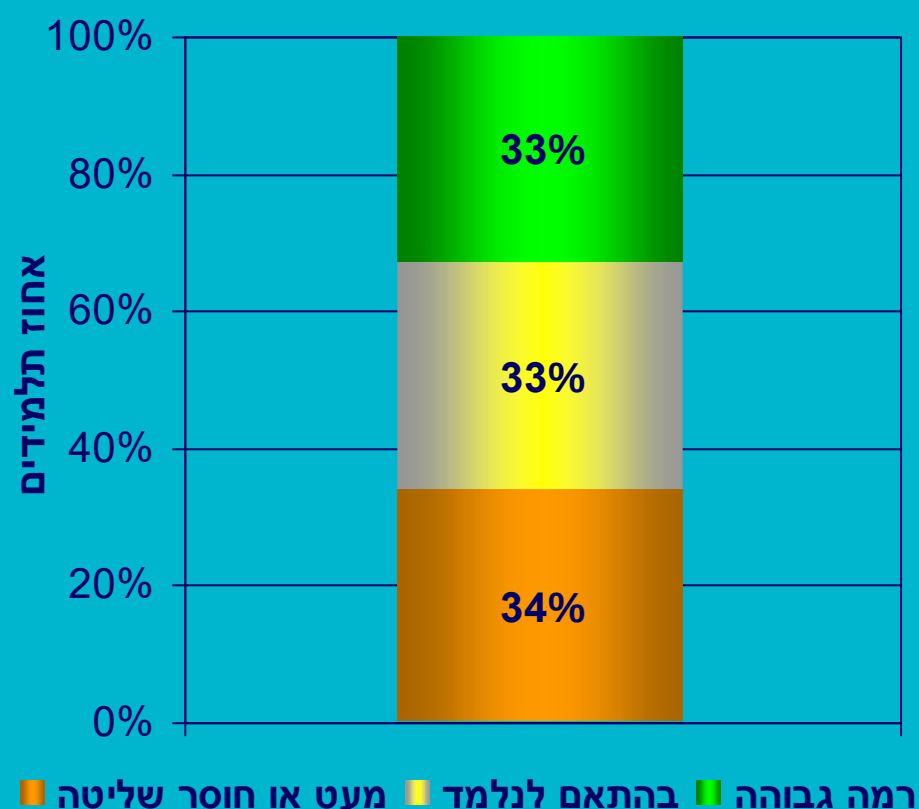

תמונת מצב הקריאה בתחילה ובאמצע כיתה א'

אמצע כיתה א'

תחילת כיתה א'

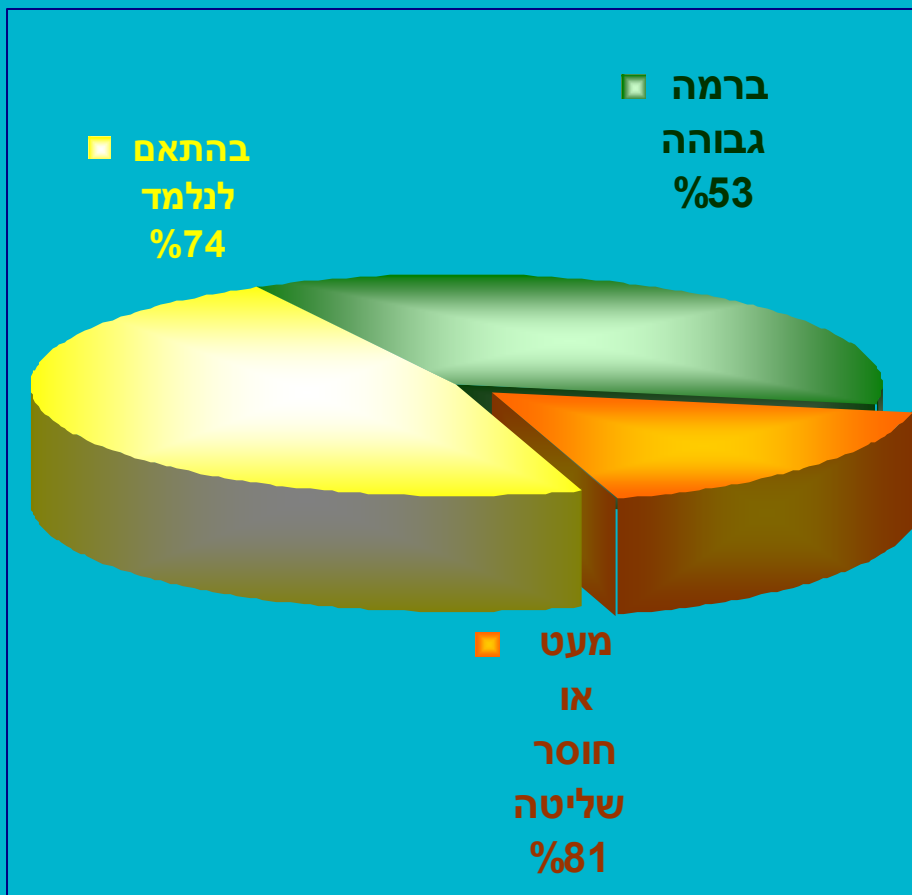

נתוני תחילת א' אינם מלאים

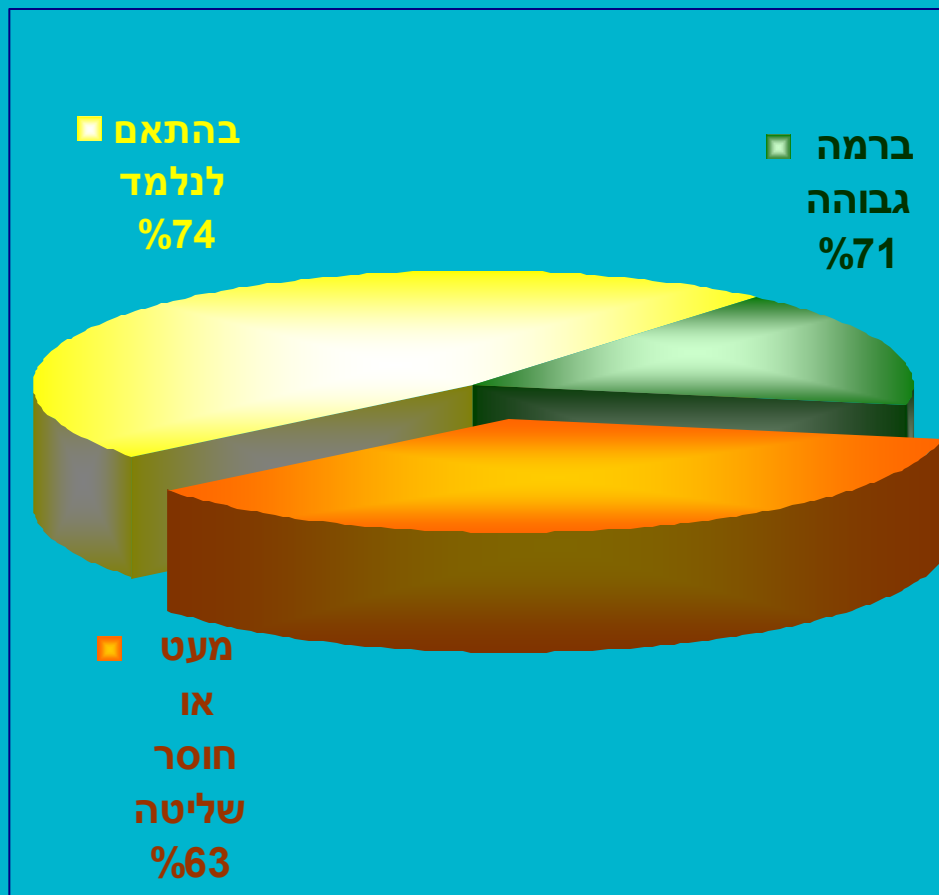
אגף הערכה ומדידה

התקדמות בקריאה מתחילת כיתה א' לאמצעה

תלמידים שבתחילת השנה ידעו מעט על קריאה
(33% מהמתחילים ללמוד בכיתה א')

תלמידים שבתחילת השנה לא קראו כלל
(34% מהמתחילים ללמוד בכיתה א')

השיטה להוראת הקריאה

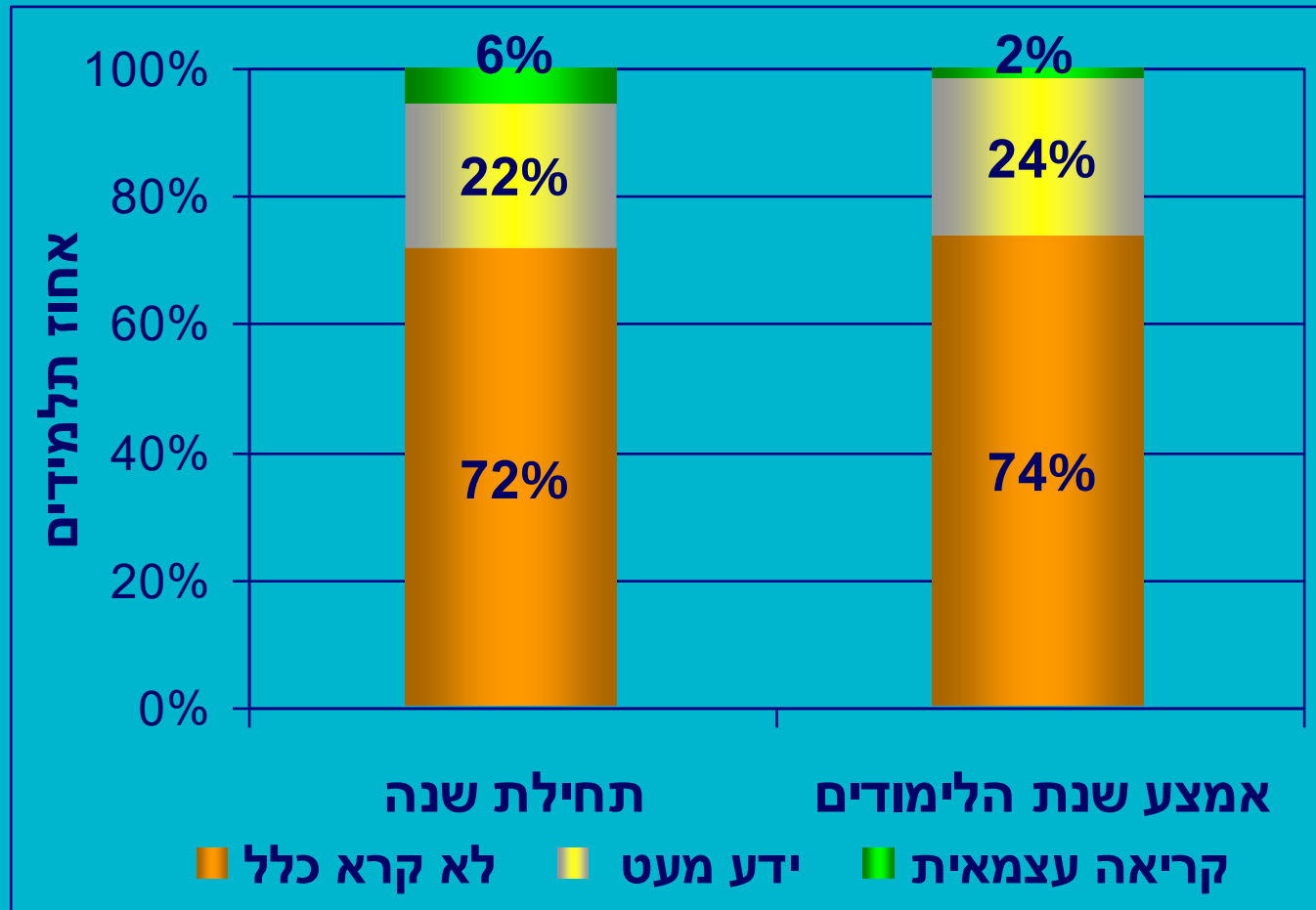
58% מהמורים אינם מתעדים רמת הקריאה של תלמידיהם בתחילת כיתה א'.

74% מהמורים משתמשים באותה שיטה להקניית קריאה במשך ארבע שנים או יותר.

הקושי העיקרי בהקניית קריאה וכתיבה, לפי המורים, הינו גודל הכיתה וחוסר שיתוף פעולה של ההורים.

מיעוט נתונים שנאספו על שיטות הקריאה במגזר הלא-יהודי, אינו מאפשר הצגתם.

תלמידי שילוב במגזר הלא-יהודי: תמונת מצב הקריאה בתחילה ובאמצע כיתה א'

תלמידי שילוב במגזר הלא-יהודי: התקדמות בקריאה מתחילת כיתה א' לאמצעה

תלמידים שבתחילת השנה ידעו מעט על קריאה
(23% מהמתחילים ללמוד בכיתה א')

■ בהתאם
לנלמד
%63

■ מעט או
חוסר
שליטה
%46

תלמידים שבתחילת השנה לא קראו כלל
(72% מהמתחילים ללמוד בכיתה א')

■ ברמה
גבוהה
%4

■ בהתאם
לנלמד
%52

■ מעט
או
חוסר
שליטה
%17